

Vasárnap 29

Hírharang, vezércikk, szenzációs riport

MAGYAR SAJTÓTÖRTÉNETI ANTOLÓGIA

1780-1956

Szerkesztette, a bevezetést és a jegyzeteket írta

BUZINKAY GÉZA

CORVINA

KOSSUTH LAJOS

[Programcikkl]

Miđon a tulajdonos kiadó úr eme nyilatkozása²¹ következtében szerkesztéshez fogunk, oly meggyőződésből tesszük azt: hogy a napnak tömérdek szükségei között alig van egy-egy sürgetőbb, mint oly időszaki lap, mely a nemzet életének hí tükre legyen; mely nemzeti vé tegye öröm s bánatnak, hűség s törvényességnek, bajnak s hiánynak minden érzetét, melyet a nemzet szívében egy hangrezgésre találni köz, magas és mély érdekek jogosítanak; és szabad tért nyisson az észnek, értelemnek, jóakaratsnak, hogy szükkeblűséget, mint elbizakodást egyaránt kerülve, vak előszeretettel, vak előzettség nélkül, higgadt kebellet s ama mérséklettel és illedelemmel, mely a igazság bélyege, megvitassák és előkészítsék a napnak nagy kérdéseit, mikben e honnak jövendője rejtezik. Mert nem az a kérdés közöttünk, haladjunk-e, vagy megálljunk? miként József napjáról írva van - e kérdést eldönté a Mindenható, miđon a világot megteremtette; és bizony nincs erő, mely a világkerék küllőibe vághasson -; nem ez hát a kérdés közöttünk, hanem az: hogy mit és miként? És itt egy maga-

Pesti Hirlap

Kijelentem e' hírlap minden héten kétszer: szerdán és szombaton. Fővárosi előfizetés a két hónapra hármasbörvénnyel 3 fr., hirtelre 6 fr., postán 6 fr. 5 pengő p. - Hírdőszívat helyben Landerer Lajos kiadó tulajdonosnál, hatvonal-újság Horthy-újságban 500-d. szám alatt, egyébként minden más. H. postahivatalnál, hirtelre hirtelre hirtelre, s egyegy újság szerkesztésénél, 5 pengő hirtelre adható.

MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY.

Miđon a lapokat meguyi... orom... van szerkesztésben értesítheti a' tisztelt... meg, hogy nem el nem mulaszt... mi által a' nap érdekeségét emel... és szíves szándékunkat a' közvilág... megfelelni, tetteg bizonyítás. Úgy... a' szándékunkat fényesb tanúság... nem adhatam, mint az által, hogy a' szer... kérésre vezetésre Kossuth Lajos urat kér... meg, kit ezennel a' t. közvilág... e' lapok szerkesztését, bemutatni ha... zást a' szíves hirtelre szolgál.

Landerer Lajos.

Miđon a' tulajdonos kiadó ur eme' nyilat... kérésre vezetésre Kossuth Lajos urat kér... meg, kit ezennel a' t. közvilág... e' lapok szerkesztését, bemutatni ha... zást a' szíves hirtelre szolgál.

mi, győmellandják győmellandják. — És ha szükségéről szólunk, távol volt tőlünk, az időszerű körbeni pályatárna... inak érdemeit kellőleg nem méltányolni, csak azt akarják mondani, hogy egy nemzet életében több szinvegyület 's több irányulat van, és egymás mellett mindenik megfér. Mi baráti kezet nyújtunk pályatárna... a' végzetünk különböző nem lehetvén. Ennek megközelítéséhez egy becsületes versenyre szólítjuk fel, 's ha versenyzésünk egymásnak viszonyosan jótékony ósztánnal szolgálhatott, minden dícsőséget örömet átengedünk — elégteltek, ha szerényen szabad lesz éreznünk, hogy a' külső nagy építményéhez egyikét ködarábba mi is járulhatunk. — Helyén lenne most talán az igéretes és biztatók szokott szónokát elősorozni; de mi egy hiszünk, az értelmes közönség illyesminek nem sok heccet ad, 's a' hal foglalt csakugyan kíván, inkább hajlandó személyeséget mint ígértelet annak fogadni. — Lapunk jövendője minkeztől függ. Hogyha nem vagyunk szákségtelenek, hogyha sem későn sem korán nem jövünk, egy szóval: hogyha megérdemeljük, bizonynyal pártfogást is lelendünk e' nemzetnél; — ha pedig mind ez másképen vagyon: le a' szinpadról ügyesek elől: nem érdemeltük meg az életet. Azonban, ha győmellandják érzetében nincsen is bár fogunk, egy derék művészünk példájára, az érdemes közönséget atridei reményekkel biztatni: annyit minden esetre nemes önértéssel bátran elmondunk, miképen szentes érdekek vezetni soha sem fognak, meggyőződésünk nem lesz eladó, 's tanulni szeretve is, szükségét is

vice György; jegyző: Salnovács György; kiadó: Boko Albert; iktató: Kuncsok Lajos. Sopronban: elnök: Nemesly Ignác; úlnokok: Márton György, Nagy János; jegyző: Salaha Márton; kiadó: Schweiber Gusztáv; iktató: Csornai Lajos.

Aradon: elnök: — úlnokok: Tarnay Mihály, Szergely János; jegyző: Sárosy Gyula; kiadó: Szeguer Imre; iktató: Balogh Imre. Debreczenben: elnök: — úlnokok: Karap Sándor; jegyző: Bereasy Károly; kiadó: Szentimrey Lajos; iktató: Sárváry Ferenc.

Eperjesen: elnök: salnyai Merze László; úlnokok: Berzevicay Tamas, Siller Leo; jegyző: Okolicsányi Lucian; kiadó: Alemann Ferenc; iktató: Gazsik Ferenc.

Károlyvárosban: elnök: Lentulay Imre; úlnokok: Catinely Károly, Klobocanich Károly; jegyző: Sulyok Sándor; kiadó: Szale Adolf; iktató: Mirich Henrik.

Déaványai Halassy Ferenc, a' tisztántali ker Tábla első úlnoka „királyi tanácsos” címet nyert.

Sugary József a' magyar udvari kamaránál, Biró Albert pedig az erdélyi kir. kincstárnál, fogalmazó-gyámkornokból, tiszteletbeli fogalmazókká (az utóbbi számfeltöltő) neveztettek.

Trivel Ferencz temesvári kam. igazgatósági napdíjnak az ottani árvák pénztára mellett megürült tisztirnokágra alkalmaztatott.

(Megtiszteltetés.) Ő cs. 's apost. kir. Felsége mult Telelő 18-kán költ legmagasab. cabinciratornál fogva Martonics bárót a' magyar testőrsereg alkaptánvát. a' ma-

21 Kossuth vezércikke előtt Landerer Lajos kiadó-laptulajdonos néhány sorban bejelenti a lapindítást, és hogy Kossuth Lajost bízta meg a szerkesztéssel.

sabb nézőpontra van szükség. Nem mind javítás, ami egyes érdekeknek hízeleg, és tartós csak az, mely igazságon épült, valódi szükségén segített, s a nemzet életéből önként fejlett ki. Ismerni kell tehát a nemzetnek előbb önmagát, és ismernie kell szükségait, aztán megvitatni célt és eszközöket, dolgot és módokat, minden oldalról, s ha ekkor elkövetkezik a törvényhozás ideje, áldásdús leend mindenik törvény, mert egy-egy szociális meggyőződést mondott ki. A törvény, mely ekként született, mindenekelőtt jogszerű leend – mert hiú bölcsesség az, melyet a jog tekintete nem vezet, de a jogszerűség határai közt követni fogja a józan politika sugallásait; és bizonyosan nem felejtendő, hogy a századokon át emelkedett országépület roppant boltjainak árnyékában millió élet, millió érdek nyugoszik, mely az igazság mellett gyöngéd figyelmet s kíméletet is követel. – Vezetni egy időszaki lapot, mely ily tükör, ily kalauz, ily raktár legyen, nehéz, fontos feladat; s ha mi, kik mélyen érezzük, hogy egyike vagyunk a leggyengébbeknek, a kiadó úr becses bizodalomú felszólításának, erőtelenségünket feledve, engedünk, oly hiedelemben tettük azt, hogy egy ily nemű szükség érzete sok kebelben él, s így számos polgártáraink és barátaink köréből nem egy kitűnő észre és szívre számolhatunk, kik erősbek mint mi, gyámolítandják gyöngyeségünket. – És ha szükségről szólottunk, távol volt tőlünk, az időszaki sajtó körébeni pályatársaink érdemeit kellőleg nem méltányolni, csak azt akartuk mondani, hogy egy nemzet életében több színvegyület s több árnyéklat van, és egymás mellett mindenik megfér. Mi baráti kezet nyújtunk pályatársainknak, s végcélunk különböző nem lehetvén, ennek megközelítéséhez egy becsület versenyre szólítjuk fel, s ha versenyzésünk egymásnak viszonzosan jótékony ösztönül szolgáló, minden dicsőséget örömet átengedünk – elégültek, ha szerényen szabad lesz éreznünk, hogy a közjó nagy építményéhez egy-két kődarabbal mi is járulhatnánk. – Helyén lenne most talán az ígéretek és biztatások szokott szóserégét elősorozni; de mi úgy hisszük, az értelmes közönség ilyesminek nem sok becsét ad, s ahol foglalót csakugyan kíván, inkább hajlandó személyességet mint ígéretet annak fogadni. – Lapunk jövődjére mindezünktől függ. Hogyha nem vagyunk szükségtelenek, hogyha sem későn, sem korán nem jövünk, egy szóval: hogyha megérdemljük, bizonyos pártfogást is lelendünk e nemzetnél – ha pedig mindez másképen vagy: le a színpadról ügyesbék elől! nem érdemlettük meg az életet. Azonban, ha gyöngeségünk érzetében nincsen is bár jogunk, egy derék művésznünk példájára, az érdemes közönséget atridesi reményekkel biztatni: annyit minden esetre nemes önérettel bátran elmondunk, miképpen szennyes érdekek vezetni sohasem fognak, meggyőződésünk nem lesz eladó, s tanulni szeretve is, szükségét is érezve, észnek és oknak ugyan mindig hódolunk, de más semmi, s nevezetesen Nagy Pál²² „egykori” szavaival élve, „sem a hatalmasok komor tekintete, sem polgártársaink heve soha el nem tántorít.” – Ezek után nincs egyéb hátra, mint a tisztelt közönséget megkérni, hogy miután a kiadó tulajdonos úr lapjaink kiadhatása felől tisztába csupán a lefolyt év legutolsó napjaiban jöhetett, s így a szükséges előkészületre, adatgyűjtésre, vidéki levelezés elrendezésére időnk teljességgel nem vala, sőt a szerkesztés elvállalása is csak épen most, már a hírdetmény közrebocsátása után történt: lapjaink becse ne az első egy-két számokból ítéltessék. – S most a dologra.

Pesti Hirlap, 1841. január 2.

²² Felsőbüki Nagy Pál (1777–1857) a 19. sz. első harmadában az országgyűlési reformerek egyik vezéralakja

KOSSUTH L
Vezércikk (Eg)

Gróf Széchény megjelent. Címe balul értesülve n tipographiai műve; de – Istennel szembe nem fordulni, hanem csak a szíveddel járni, és értelemmel megítélni az elveket, melyekből a nemzetiség gondolkodásának megáradva. A nemzetiség, hogy elveit megvitassuk, a nemzetiség kinyilatkoztatásának legelső atyai értelemmel fogunk szólni, már ez ellen annyit, hogy a magyart meg kellene ijednem, mes grófban oly ígéretek közt jobbadáronariusnak kiált. – Ez ugyan alkalmatlan ellenem szerelem, mint az értelem meggyőztetés, mely a nemzetiség kéjelmesbnek nem elidegenedjen, hanem a nemzetiség mélyt idézett előszóknám csekély mondani szereti: a nemzetiség lapjait, és a nemzetiség tart: hogy a nemzetiség meggyőztetésre nem személyről van szó, hanem a nemzetiség grófjának, hogy lássuk, hogy a nemzetiség a közös honunk tisztaságáról; úgy, hogy a nemzetiség könnyen tisztázható. Amit Gróf Széchény

²³ Frankenburg Adolf (1803–1878) a 19. sz. első harmadában az országgyűlési reformerek egyik vezéralakja
²⁴ Kossuth téved, az értelem meggyőztetés, mely a nemzetiség kéjelmesbnek nem elidegenedjen, hanem a nemzetiség mélyt idézett előszóknám csekély mondani szereti: a nemzetiség lapjait, és a nemzetiség tart: hogy a nemzetiség meggyőztetésre nem személyről van szó, hanem a nemzetiség grófjának, hogy lássuk, hogy a nemzetiség a közös honunk tisztaságáról; úgy, hogy a nemzetiség könnyen tisztázható. Amit Gróf Széchény

²⁵ tagályos előadásról; úgy, hogy a nemzetiség könnyen tisztázható. Amit Gróf Széchény

²⁶ az idő a tanító, a me

KOSSUTH LAJOS

Vezércikk (Egy-két szó magunkért)

Gróf Széchenyi István legújabb munkája, melyről sokan előre sokat beszéltek, megjelent. Címe nem „Fonák reform”, mint a „Fővárosi ujdonságok írója”²³ nemrég írásban értesülve mondotta,²⁴ hanem „A kelet népe. 1841.” 24 és fél ív, a lehető legszebb tipographiai művek egyike. A nemes gróf ezen munkája a „Pesti Hírlap” ellen van írva; de – Istennek hála! – nem elvei ellen, – istennek hála! mondom; mert mondhatom, hogy nemcsak az elveket, mikre nézve örökös hála s tisztelet érzetével mesteremnek vallom őt, melyekben szent vonzalommal hinni őtől tanultam, mielőtt a contemplatívus gondolkodás meggyőződésévé érlelné, ami előbb hit vala. Ezen elvek nincsenek megtagadva. A nemes gróf mindig híven magához a 117-ik lapon nyílt vallomást tesz: „hogy elveimet jobbadán és legfőbb vonásaiban osztja, sőt egy cseppet sem vonakodik kinyilatkoztatni, hogy azokat legnagyobb részben magáéivá teszi, sőt legédesb atyai érzések közt jobbadán magáéinak ismeri.” E részben tehát nem kell, nem fogunk szót váltani. „Csupán a modor az, ami ellen lehet és van kifogása”; de már ez ellen annyira van, hogy azt gondolná, és 24 és fél íven át mutogatná is: e modor a magyart megsemmisítésre vezetheti, e modor a magyart sírba dönti. Szinte meg kellene ijednem, ha nem érezném parányiságomat. – A modor az csupán, mely a nemes grófban oly irtózást szül a Pesti Hírlap ellen, melynek elveit legédesb atyai érzések közt jobbadán magáéinak ismeri, hogy a rokonelvű lapot modora miatt revolutionariusnak kiáltaná, és a francia forradalom véres és nem véres hőseit emlegetné. – Ez ugyan alkalmasint csak színézés, csak declamatio,²⁵ minőt (mint a nemes gróf én ellenem szereti mondogatni) akkor írunk, midőn szavainkat inkább az érzelem, mint az értelem forrásából merítjük; azonban e kis declamatio minden esetre oly gyanúsítás, mely – szándokkal, vagy szándoktalanul – oda van irányozva, hogy azok, kik kéjelmesbnek vélik esküdni a mester szavaira, mint gondolkozni, a Pesti Hírlaptól elidegenedjenek. Jól számolt e nagy hazánkfia, vagy tán éppen ellenkező eredményt idézett elő? Nem jósolhatom. Tempus magister.²⁶ Azonban ha elannyira nem szoknám csekély kis eszemtől is egy kis tanácsot kérni, mint a nemes gróf rólam mondani szereti: declamatióra könnyen declamatióval felelhetnék, és föltárnám a historia lapjait, és megmutatnám benne a sorokat, miket a közvélemény régóta világitéletnek tart: hogy kisüljön, kik idézték a népekre a forradalmak szörnyetegeit. De én gyanúsítgatásra nem akarok gyanúsítgatással felelni; én azt gondolom, ügryről s nem személyről van szó; és miután valamint keblem rejtekét szeretném kitárni a nemes grófnak, hogy lássa, minő tiszta szándok minden érverés: éppúgy meg vagyok győződve a közös hont oly munkás, oly áldásdús szeretettel szerető nemes gróf szándoka tisztaságáról; úgy vélem, elveink egyezők levén, nincs okunk indulatba jőni; s a többit könnyen tisztába hozzuk. – De tisztába kell hoznunk; ez a honnak érdekében van. Amit Gróf Széchenyi István elég fontosnak tartotta arra, hogy a közjónak szánt

23 Frankenburg Adolf (1811–1884) író, újságíró, lapszerkesztő

24 Kossuth téved, az értesülés helyes volt, de munka közben Széchenyi megváltoztatta művének címét *Kelet Népére*.

25 dagályos előadásmód, szónoklás

26 az idő a tanító, a mester, vagyis az idő dönti el

életéből reá heteket fordítson, annak tisztába hozatalához nem lehet, hogy nemzeti érdek ne csatlakozzék. És amit Gróf Széchenyi István szól, annak joga van akárkitől is e honban, annál inkább tölem megkívánni, hogy mély figyelemmel fogadjuk. – Én tehát igenis felelni fogok, és pedig mivel a dolog természetében fekszik, hogy könyv kevesebb ember kezén fordul meg, mint a hírlapok: nem tartanám egyenlő fegyvernek, ha könyvre hírlappal felelnék. – Könyv ellen könyvet tehát! ha mindjárt nem 24 és fél ívest is. Azonban a hírlapi szerkesztés egy napról másikra nem halasztható, ezt sem pillanatnyi lustaság, sem megfáradás, sem kedvtelenség, sem testi kis bajok miatt máról holnapra s holnapról holnaputánra át nem teheti: sajnálom tehát hogy egy pár hét a feleletre szükséges leszen.

És többet ezúttal nem szólanék, hahogy a nemes gróf azon gyanúban nem volna, hogy keblemben ő ellene bizonyos fulánk rejtezik, ha nem gondolná, hogy én vágyódtam vele szemközt a síkon találkozni, ha föl nem szólítana, hogy „pontosítsam (337. lap) mindazon nemes indignatiót,²⁷ melyet személyemben rejtek, egyenesen reá, hogy öntsem (mint mondani kegyes) felette jó, de sokak ellen felette elkeseredett szívemnek minden felcsordultát fejére”, – ha nem mondaná (373. lap): „tépjem személyét minden cerimonia nélkül, ahogy tetszik” stb. – Boldog isten! minő véleménynel van a nemes gróf én felőlem! Politikai életem sokkal csekélyebb fontosságú volt, mintsem számot tarthatnék, hogy a gróf figyelmét csak távolról is magára voná; különben, amint ő felszólít, mutassak politikai következetlenséget életéből, úgy felszólítanám én is, mutasson egy percet életemből, melyben gyáva képmutató valék, melyben érzelmet vagy meggyőződést hazudtam! Nem, uram! én gróf Széchenyi Istvánt, még a múlt novemberben (miként maga is említi) Pest vármegye népes gyűlésén a magyarok legnagyobbikának vallottam, a sokaság pedig szűnni nem akaró helyeslésben utánharsogá; és e szót a Pesti Hírlapban is ismételélem. E szó lelkelem hitéhez tartozik. – A képmutató politika nekem nem mesterségem. Én cáfolgatni fogom a gróf véleményét, mert azt ezúttal hibásnak, elfogult szempontból eredetnek, és inkább (éppen mint ellenem veti) a nemes szív hön buzgó érzelmeiből, mint értelmi analysisből származottnak tartom; de szégyennel pirulnék el enmagam előtt, ha csak egy percig is meg tudnék felejtkezni a tiszteletről, mellyel gr. Széchenyi István halhatatlan érdemeinek minden magyar tartozik, s melyet melegebben senki sem érze, mint én, ki őt, ez ajkakkal, miket gyáva hízélgés és hazug politika soha nem fertőztetett és fertőztetni soha nem fog, legnagyobb magyarnak vallottam, amint valloam őszintén most e percben is. – Nem, uraim! én nem vágyódtam gr. Széchenyi Istvánnal szemközt a síkon találkozni; én azon oldalon vágyódtam inkább állani, hol ő a vezér, és semmi sem lephetett meg váratlanabbul, mint a hír, hogy gróf Széchenyi a Pesti Hírlap ellensége. – Tetszett a grófnak kesztyűt vetni lábaimhoz; én fölveszem azt – fölveszem azon meggyőződésben, hogy nyerjek, vagy veszítsek, az igazság és vele a hon minden bizonnal csak nyerni fog; de a gyanúsítgatást, mit a gróf tisztelt személye iránt érzelmeimről nyilvánít, a sértett kebel nemes önérzetével viszszalököm. – Végezetül a vészjósló több gyanúsítgatások ellenében – amennyiben talán valaki azt vélné a cél háttérében lappangani, hogy azon bizonyos köpölyözések, érvágások, piócázások elkövetkezzenek, melyekről minap „Századunk”²⁸ Hun-

²⁷ neheztelés, harag

²⁸ a konzervatív *Hírnök* c. politikai hírlap 1838-ban megindult melléklapja

gancája, mint a Pesti Hírlap – szabad leg...
 méltok határozott p...
 w) engesztelő fordula...
 a nemzet és kormány...
 amindőnek közhelyeke...
 szakadást hirdető néh...
 Magunkról szólva...
 szövegünk. Ilyenek: P...
 Hírnök 48. száma „Kis...
 látnos szözata, melyet...
 ban minőce”²⁵ megcáf...
 madársoknál anonyim...
 benni durva felelése, m...
 ban – mira rerum obli...
 szomorú alakú manch...
 De kifogyván a h...

Pesti Hírlap, 1841. jún

SZÉCHENYI ISTVÁN
Egy álom

Különös álmom...
 elitt elhamvadt vitéz...
 nem egy bámulati kif...
 meg számtalanra nézv...
 „Kipótolhatatlan...
 lés!” – így rebeg a nag...

²⁵ Őre nézve tisztelt barátunk...
 ten – melynek terjedelm...
 szász következtéseitől ne...
 állami, vagy titkon gonos...
 az igazati szónak elragadó...
 néhez, és egy positiva qua...
 állatni is lehet, s ha ross...
 minát a szabad vitatkozás...
 aitti tárgyak minden olda...
 tanulmányok, ritkább és neh...
 igazság. – Így írt Deák eze...
 a gyűlésnek csendesebbek...
 megállást nyer, az időnel...
 kamaszban discutiálja, mire...
 gyanúsítgatást! – Szerk.

²⁶ az ideológiai képzés, különö...

²⁷ 1848-ban címen Vábot Imre fo...

²⁸ Mira rerum oblivione: kil...

²⁹ Wanchai híj: Don Quichot...

...mint a Pesti Hírlap elsorvasztására legsikeresebb eszközökről elmésen tré-
 ... – szabad legyen remélnem, hogy a meztelen élet kedvező jelenetei, az esz-
 ... határozott pontok körüli egyesülése, a megyegyűléseknek (még Hevesben
 ... fordulata* az apróbb körökbeni visszaélések gyérülése, és különösen
 ... és kormány közti bizodalom naponkénti erősödése, szóval: a nemzeti élet,
 ... közhelyeken, köztárgyak körül mutatkozik, elég nyomadékkal bírandnak,
 ... hirdető néhány szót a mérlegben ellensúlyozni.

Magunkról szólván, már egyúttal némely hírlapi cikkekre is kellene néhány szót
 ... Ilyenek: Péchy Ferdinándnak „Egy szó a sárosi közszellemről” cím alatt, a
 ... 48. száma „Kis Futár”-ában, cáfolatul a játékoságróli cikkeinkre emelt csudá-
 ... szövege, melyet ugyancsak Péchy Ferdinánd maga a Pesti Hírlap 49-ik számá-
 ... mirifice²⁹ megcáfol. – Ilyen a „Budapesti Napló”³⁰ írójának a személyes megtá-
 ... adásokról anonyimitas iránti véleménye; a kassai polgároknak a zsidó kérdés ügyé-
 ... durva felelése, mely az önmagok által is egyik sorban elismert dolgot a másik-
 ... – mira rerum oblivione³¹ – rágalomnak nevezve, szélmalom ellen harcol, mint a
 ... alakú manchai hős³² stb.

De kifogyván a helyből, mindezt más alkalomra kell halasztanunk.

Pesti Hírlap, 1841. június 26.

SZÉCHENYI ISTVÁN

Egy álom

Különös álmom volt. Halva feküdt előttem egy valaha vajmi erős lehetett s idő
 előtt elhamvadt vitéz. Mély gyász borítá el a körülállókat, s nem egy keserű könny,
 nem egy bámulati kifakadás gyaníttatá velem, mily epedő kínnak forrása nyílt vala
 meg számtalanra nézve, az elhunytak kora és váratlan halála által.

„Kipótolhatatlan vesztés, csorba az egész emberi nemen, példátlan gyilkos-
 lás!” – így rebeg a nagyobb rész; míg az események oktitkaiban búvárokodók fejüket

* Erre nézve tisztelt barátunk Deák Ferenc, midőn három hónap előtt a hírlapról szigorú bírálatát kérték, levelé-
 ben – melynek terjedelmes közlésére ezennel engedelmét kérjük – így ír: „Örülök az élénk (hírlapi) mozgásnak,
 s rossz következeitől nem tartok. Izgatás, ha helytelen, ha rosszkor, vagy rosszul intéztetik, ha hibás számo-
 lással, vagy titkon gonosz szándokkal történik, gyűléseken lehet káros és veszélyes következtetésű, minthogy ott
 az izgató szónak elragadó hatalmát azonnal határozat követi; s ez már egy lépés, mit visszalépni mindenkor
 nehéz, és egy positiva quantitae [pozitív mennyiség] a politika számolásában, mi ellenünk, vagy mellettünk
 eldöntő is lehet, s ha rosszul, vagy rosszkor történt, azonnal kárt okoz; de a hírlapok izgatása csak szabad tért
 nyitott a szabad vitatkozásoknak, miket azonnal határozat nem követ, sőt gyakran épen az által, hogy a vitatás
 alatti tárgyak minden oldala vizsgálat alá vétetik a hírlapokban, s annak jó és rossz része kimélés nélkül fel-
 boncoltatik, ritkább és nehezebb lesz a gyűléseken addig gyakran előforduló helytelen és rosszul számított
 izgatás.” – Így írt Deák ez előtt 3 hónappal, és mély belátású jóslatát a tapasztalás kézzelfoghatólag megigazoló.
 A gyűlések csendesebbek, a közigazgatási tárgyakra több figyelem fordítatik, ez által sok panasz orvoslást, sok
 megelőzést nyer, az időnek nagy kérdései választmányok által előkészítetnek, a nemzet higgadtabbá lett, és
 komolyan discutiálja, mire a hírlapok meleg szövegei lelkesedést, ébresztett. – Így cáfolja meg az élet a forradalmi
 gyanúsítgatást! – Szerk.

²⁹ csodálkozást keltő, különös módon

³⁰ ilyen címen Vahot Imre folyamodott lapengedélyért, és a *Jelenkornak* volt ezt a címet viselő rovata

³¹ Mira rerum oblivione: különös feledékenységgel

³² Manchai hős: Don Quichote

összedugdosva puhatolják, vajon mi okozható a szerencsétlen vitéznek, ki annyi jelességgel vala felruházva, s oly hosszú életet ígért, annyira kora és váratlan elhunyt. s aggasztó fájdalom és síri csend ült minden arcon – – – – mikor e hosszú hallgatás után egyszerre feltűn[ik] az önbizalom nimbuszától gyönyörűen körülsugározva féltelenileg bizonyos nemzeti gyógyász, és legkisebb kételkedést nem ismerő és ekképp merész határozottsággal, e mély bölcsességű szavakkal szakítja ketté a környező gyászokaságnak rémületes elnémultát: „Tudjátok-é miért fekszik itt holtan az általatok gyászolt tekintély? Megmondom én – halljuk!!! – csak egyedül azon okból – és ez ne keressétek másutt – mert lélekzete elállott.”

„Ejnye! Ki lehet ezen bölcs, ki ily mélyen bír a dolgok lényegébe tekinteni,” így mormol csodálkozva egyik; „ki ezen magasb szellemféle, ki azt is kikutatni képes, mi közönséges szemek előtt rendszerint homályban marad,” így sóhajt másik; s meg-egyez bámulva mindnyája, némi keveset kivéve, hogy ily mélyen (!) fekvő igazság soha napvilágot nem lát, ha ily nagy bölcs meg nem szólamlík; az említettem némi keves azonban oly gúnyosan kacag, miszerint lassankint eltűn előlem a látvány, s felb-vedve, magam előtt állva észreveszem cselédeim egyikét, ki a 7 órát jelenti, s hogyekképp tán már fel is kellene kelni.

„Mily hasztalan álom – mondom magamban –, tán sokat is ettem vagy kelletén túl sokat olvastam anélkül, hogy a bevettet megemészthetém vala; mert hiszen szint minden halált a lélekzet elállása okoz, s ekképp semmi újságot nem mondott a felhozott szellemféle, s nem volt ok mély felfogásán annyira báméskodni; ámde az lett volna már valami mélyebb kikutatás, ha feltárja, hogy vajon

miért állott el lélekzete az álomban látott holt tekintélynek.’

S noha felhalmozott dolgaim miatt igen iparkodtam eszemből kiverni ezen *Alp-féle** álomeseményt, akaratlanul is mindig rám tolt a magát, s mi felette különös, egybevegyültem tek[intetes] Záborszky Alajos úrnak múlt évben közrebocsátott röppiratával**, melyben Lengyelország hanyatlása és enyészetének okát tárgyalván, arra pontosítja össze kutatásinak egybevont eredményét, hogy biz a lengyel nemzet azért áll vagy fekszik, ahol áll vagy fekszik, mert a lengyel alkotvány és szabadság nem ment a népbe át, és ekképp szűk alapon nyugván, a legkisebb erő által is könnyen vala felforgatandó.

Arany igazság! Mert hiszen valamint azon gyermek vagy lámpa, melynek feje igen is nagy, de annál vékonyabb lábszára, és talpa igen kicsi, minduntalan orrára bukik vagy felfordul: úgy bizony a tág alap nélküli alkotvány és szabadság is vajmi gyenge, és inkább csak mesterséges üvegházi plánta, melyet a legkisebb véletlen esemény is gyökereiből kiforgathat.

Igen nagy köszönettel tartozik is ez okból viseltetni a közhaza az érintett s gyakorlati kapacitása által magát már oly kedvezőleg ismeretessé tett honpolgár iránt, hogy ez esetben is vérünk sorsáról aggódván: vázul, mely után nekünk magyaroknak okulnunk kellene, oly mély felfogásilag eddig nem ismert alakban s így valóban feleltete meglepőleg előnkbe állítja a lengyel nemzet hanyatlásának és enyészetének okát!

Van ugyan, nem kétlem, némi szép ész, ki előtt a felhozott s a dolgok esemé-

* babona szerint: *Alp* oly lidérces v. rossz szellem, mely az alvó emberre nehezülvén, annak lélegzését gátolja. A szerk.

** Lásd Záborszky Alajos úr ily című munkájának „Lengyelország hanyatlásának és enyészetének okai.” 31d.l.

33 megállapít
34 Klegl József (1795-1871) is mutatta az országgal szembe fordított szándék, kétéllyel odaadás, odaadó lelkesülést, nem a pozvolam, nem a saját korának szóló életrajzai, becsapásai

meibe oly mélyen beható röpirat tartalma nem volt új vagy éppen titok; ámde velem együtt a nagyobb rész, bizony mi nem tudtuk, hogy azért süllyedt a lengyel nemzet, mert lélegzete elállott, vagy mit is mondok, mert a szabadság és az alkotmány nem mert tágabb alapot. Most azonban, tisztelet és köszönet, tudjuk; – – – – és a meggyűjtött philosophiai fáklya után iramodván, ezentúl (!) azon is leendünk, hogy vértünk – a magyar – is győzze lélegzettel, és a nagy fejű gyermek és idétlen lámpa alakját célszerűbbel váltsa fel.

Mihez képest azonban a többször érintett, érdekeinkért oly szakadatlanul virrasztó honpolgár biztosabban érje el magasztos célját, és mi is sikeresebben segíthessük elé őt messzevágó és a dolgok természetéből merített terveiben, legyen szabad itt röviden constatirozunk,³³ vajon mi célt tűzhetett ő magának röpirata által ki.

A cél, úgy látszik, dupla volt. Az első Kliegl úr tervének³⁴ felsegélése, mely terv ha sikerül és van sajtószabadság, vagy inkább erre való érettség, meg elég jó munka, azaz kézirat, és viszont kifogy a szedő meg betűt elválasztó kéz, melyben még most nincs hiány, valódi csudákat fog mívelni; a másik cél pedig az akart lenni: felnyitni a magyar szemét, miképp más kárán okulva, ingyen vegye át a kész tapasztalást, és ekképp szabad (?) institutiót hovahamarább, mielőtt t. i. késő volna, tágabb sarkalatoakra állítva, a nép szívébe szívárogtassa be. S valóban igen szerencsésen vala egybekötve a két cél; igazán mesteri double dessein.³⁵ Mert alig tudok bármit is, mi aránylag nagyobb enthusiasmusba³⁶ hozá vala a közönség, ha nem is éppen gyakorlati, mindenesetre felette lelkes részét, mint éppen a Kliegl-féle tervezet: s így előre meg lett nyerve, legalább bizonyos osztálynál a kedvező hajlam, mely modor és taktika után csak ritkán szokott elmaradni a siker. S akarjuk remélni, akarjuk hinni, e kérdésben sem maradand el, t. i. felnyílik a magyar szeme és szomszédja gyászos sorsán okulni fog – – – kivált ha – mi egyébiránt fő feltétel – ha megkezdett kutatásait folytatni méltóztatnék a tisztelt honpolgár, miképp annak tudására is jöjjünk – miután azon tényt velünk már közölni sziveskedett, miszerint t. i. *nem ment át az alkotmány és polgári szabadság a néptömegbe* – hogy vajon miért nem ment át az oda; s ez vajon az ottani kormány és nagyok makacssága, s hogy nem volt köztük elég Kázmér mint vala Antonius szabad (!) Rómában; vagy a kisebb nemességnek dicső „nje pozwalam”-ja,³⁷ mire a mostani „nem adózunk” igen emlékeztet; vagy bizonyos túlhajtók pajzán viszketege és gyermeki indiscretiója; vagy végképp a nemzet általános típusa okozá-e a polgári szabadság és alkotványnak oly szűk körben veszteglett pangását; mert ha ezt tárná ki előttünk, egy második tomusszal koronázván meg eddigi sikeres fáradalminak kezeink közt forgó gyümölcsét, ez volna ám valódilag, *ein Wert zu seiner Zeit*,³⁸ most, midőn az országgyűlés küszöbén vagyunk, hol leginkább van szükségünk bölcs vezetőkre, kik a statustudományt nem annyira saját magukból merítve, inkább a historia eseményeit veszik tekintetbe, abból vérünknek okulása végett más népek fallaciáit³⁹ kimutatandók és megmagyarázandók, miképp aztán tisztán ki-

³³ megállapít

³⁴ Kliegl József (1795–1870) sokoldalú feltaláló, ezermester; 1840-ben nyomdai szedőgépet szerkesztett, és azt be is mutatta az országgyűlésnek

³⁵ kettős szándék, kétértelműség

³⁶ odaadás, odaadó lelkesedés

³⁷ nie pozwolam, nem engedem! (a lengyel vétőjog gyakorlása)

³⁸ saját korának szóló érték

³⁹ csalásai, becsapásai

tűnjék legelőször is hogy mai, ha nem is akarjuk aggasztónak nevezni, minden esetre igen hátramaradt és kétes állásunkat ugyan kinek tulajdoníthatni leginkább, a kormánynak-é vagy a nagyobb birtokosoknak, a középnemességnek-é vagy a korteseknek, institúcióink elvénült voltának-é vagy azon típusnak, melyhez képest bizony több magyar, mint amennyit a szerény toll papirosra merne vetni, sem fizetni, sem engedelmességni nem akar, s az volna rá nézve az igazi nép embere és egyszerű smind legislátor,⁴⁰ ki őt e két kis incommoditástul⁴¹ bulla⁴² által örökre felmentené vagy végre mi talárnak tulajdoníthatni tehát mai állásunkat? tán a számtalan, legkisebb ahhozi tulajdon nélkül, mindenbe beleavatkozó és ekképp mindent elszózó politikai szakácsoknak? vagy minnek? –

Legyen csak ez egyszer tisztában, s ha nem is válik ez által nemzeti üdülésünk⁴³ kifejlése bizonyossá, mégis mód nélkül könnyítve lesz, minthogy a nyavalyának ismert okaira hasonlíthatatlanul könnyebben illeszthetők a célirányos gyógyszerek mintha a nyavalyának kútforrása ismeretlen volna.

Esedezünk tehát: folytassa megkezdett nagyhasznú művét a többször tisztelt történettani bűvár, mihez képest mi elvégre oly bosszantó álm helyett, melyet én álmodék – kitűnőbb kapacitása által mintegy clair-voyant⁴⁴ létre magnetizáltatva – ne csak annak tudásához jussunk, hogy vázul szolgáló szomszédaink lélegzete elállt, de tökéletes fölvilágosításul azon igen érdekest is megértsük immár, hogy lélegzete vajon miért állt el.

És ezt a tisztelt honpolgár, úgy hisszük, nagy fejtörés és különös fáradság nélkül teljesítheti, és ekképp nem oly igen nagy indiscretio, őt bokros foglalatosságai közt erre is felszólítani, mert hiszen valamint közrebocsátott röpiratának legtanulságosabb részét a Conversations-Lexikonban is fellelhetjük (lásd szíves olvasó, Polen cikket) – és ez másként nem is lehet, mert történelmi adatokat nem variálhatni és mily szerencse, hogy ilyféle Lexikonok vannak!! –: szintoly könnyen fogja, más helyes kútfőket ügyesen *használandó*, a 2-dik kötet kiállíthatni, ez által is *megmutatandó és bebizonyítandó*, hogy ő nemcsak másoknak ajánlja tanácsképp a kész tapasztalás olcsóni átvételét, de az, ígét testesítvén maga is jár személyes példával elé, mások szavait legnagyobb bizodalmat gerjesztő hűséggel sans ceremonie,⁴⁵ átvevő, s reméljük, most nemsokára, midőn a már „megizmosult közvéleményt” – amint ő előfizetésrei felszólításában nevezi azt, t. i. a közvéleményt! – országgyűlési írott tudósításai által még inkább megizmosítani igyekezni fog, éppen annyi bizodalmat gerjesztő hűséggel sans omission et sans substitution⁴⁶ átveendő.

Jelenkor, 1843. május 7.

40 törvényhozó

41 kényelmetlenség

42 alaptörvény, alkotmány

43 nemzeti boldogulásunk

44 tisztánlátó

45 formalitás nélkül

46 hiánytalanul és változatlanul